

Motion till riksdagen 2021/22:3786

av Johan Forssell m.fl. (M)

Stöldlighor och annan mängdbrottslighet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka polisens arbete mot seriebrottslighet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt skärpa straffet för grova stölder genom att höja minimistraffet till fängelse i ett år och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att med skyndsamhet ta bort dagens form av mängdrabatt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en tydligare straffskärpningsregel vid återfall i brott och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över de s.k. billighetskälen i brottsbalken och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Tullverket ökade befogenheter att söka efter stöldgods vid gränsen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att polisen i fler fall än i dag ska kunna publicera övervakningsbilder på misstänkta gärningsmän och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda frågan om att göra det möjligt för butiker att dela övervakningsbilder med varandra och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen noga bör följa tillämpningen av den nya lagen om tillträdesförbud i butik och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även risk för ordningsstörningar ska kunna föranleda beslut om tillträdesförbud till en butik och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om tillträdesförbud även till bibliotek och simhallar och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utlänning (tredjelandsmedborgare) som döms till fängelse alltid bör dömas till utvisning på grund av brott om det inte är oförenligt med Sveriges internationella åtaganden och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över frågan om huruvida förutsättningarna för utvisning på grund av brott kan utökas för EU-medborgare och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett center vid Europol för att motverka gränsöverskridande egendomsbrott och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ta ställning till om det bör införas en möjlighet för åklagaren att återkomma med yrkande om en ny påföljd när utvisningen har beaktats i domen men utvisningsbeslutet inte har kunnat verkställas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påtagligt öka antalet överföranden av utlänningars straffverkställighet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Andelen stölder och inbrott som begås av utländska stöldligor har eskalerat. I dag uppskattas dessa ligor ligga bakom drygt hälften av alla bostadsinbrott i Sverige. De står även för uppemot 90 procent av andra grova stölder som bildelar, båtmotorer och jordbruksmaskiner. Det handlar om brottslighet med hög organisationsgrad där ligorna utvecklat en väl uppbyggd logistik och förmåga för hantering av stöldgods, logi och transporter. Stora vinster, liten upptäcktsrisk och låga straff är starkt bidragande orsaker till att stöldligorna härjar just i Sverige. Det här är grovt integritetskränkande brott som drabbar ett stort antal människor i Sverige.

Problemen är en illustration av hur den organiserade brottsligheten med åren blivit allt mer internationell. Ligor begår brott i ett land, transporterar stöldgodset till ett annat land och avyttrar det sedan i ett tredje. Kriminaliteten sker dessutom i båda riktningarna. Samtidigt som stöldgods förs ut ur Sverige, har det blivit enklare att smugla till exempel narkotika och vapen in i landet.

Mängdbrotten måste bekämpas på ett effektivare sätt än idag. Bakom varje outrett bostadsinbrott finns brottsoffer som drabbats både av en integritetskränkning genom brottet och sedan av ett rättsväsende som inte upplevs reagera. När en person väl lagförs och döms för ett eller flera brott måste straffen fånga upp brottens allvar. Så är det inte idag.

Satsningarna på polisen är nödvändiga i ett läge där gängkriminaliteten gör sig påmind närmast dagligen genom skjutningar och sprängningar. Samtidigt förutsätter långsiktiga resultat att problemen angrips på ett tidigt stadium. En stor del av kriminaliteten har sin grund i den narkotika som smugglats in i landet.

De nya förutsättningarna kräver därför en helt annan förmåga att upprätthålla gränsskyddet. Denna uppgift har varit eftersatt under lång tid och situationen är ansträngd. Möjligheterna måste bli bättre att hindra smuggling av narkotika och vapen från att

komma in i landet och stöldgods från att föras ur landet. Utvecklingen kräver kraftfulla åtgärder här och nu och det behövs ett väl fungerande gränsskydd för att bekämpa dessa brott.

Stärkt arbete mot seriebrottslighet

Den som anmäler brott ska kunna räkna med att brottet utreds. Utredningsåtgärder på plats är nödvändiga för att kunna knyta ligorna till enskilda brott. Brottsamordning är också av stor vikt, alltså processer för att samla brottsutredningar som rör en och samma person i ett sammanhang. Det handlar också om systematiska analyser av brottslighet för att identifiera brottsmönster och tillvägagångssätt och jämföra spår från brottsplatser i syfte att undersöka om det finns gemensamma faktorer som kan tyda på seriebrottslighet.

Polisen bör ges i uppdrag att stärka arbetet mot seriebrottslighet. Det ska därvid göras tydligt vilken instans som har ansvaret för att samordna brottsutredningar mot en och samma gärningsman, eller ligan av gärningsmän, när de misstänkta brotten begåtts i olika delar av landet.

Skärpt straff för grova stölder

Bakom varje outrett bostadsinbrott finns brottsoffer som drabbats både av en integritetskränkning genom brottet och sedan av ett rättsväsende som inte upplevs reagera. Moderaterna har i flera år efterfrågat en ny brottsrubricering – inbrottsstöld – med lägsta straff ett års fängelse. Vi välkomnade därför att riksdagen tidigare i år kunde besluta om en sådan bestämmelse.

Även stölder av bildelar, båtmotorer och jordbruksmaskiner och andra stöldbrott åsamkar individer och företag stor skada och bidrar till ökad otrygghet i samhället. Det är därför glädjande att även det moderata förslaget, om att särskilt beakta systematiska inslag vid bedömningen av om stöld- och häleribrott ska anses vara grova, har blivit verklighet.

Vi anser emellertid att det inte är tillräckligt. För att med större kraft kunna bekämpa även andra grova stölder än bostadsinbrott har vi föreslagit att lägsta straffet för grov stöld höjs från sex månaders fängelse till ett års fängelse. Vi upprepar här det kravet.

Ta bort dagens form av mängdrabatt

Idag tillämpar domstolarna enligt fast praxis en s.k. mängdrabatt när en brottsling döms för flera brott samtidigt. Domstolen utgår från straffvärdet för det grövsta brottet som personen döms för. Sedan adderas hälften av straffvärdet för det näst grövsta brottet och en tredjedel av straffvärdet för det därpå följande brottet och så vidare.

Moderaterna vill ta bort dagens form av mängdrabatt. När någon döms för flera brott samtidigt vill vi istället se en straffskärpning som i ett typiskt fall skulle medföra att fängelsevistelsen kan öka med ungefär 60–70 procent jämfört med dagens system. Detta genom att såväl det grövsta brottet som det näst grövsta brottet och det tredje grövsta brottet ska tillmätas hela straffvärdet.

Moderaternas förslag skulle i praktiken innebära att en person som begått tre bostadsinbrott skulle dömas till längst tre års fängelse i stället för cirka ett år och två månaders

fängelse som gäller idag. Detta har riksdagen tillkännagivit för regeringen och regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag som tillgodoser detta.

Reglerna för förundersökningsbegränsning

Det är viktigt att öka polisens förmåga och vilja att utreda och klara upp även mängdbrottslighet eller vardagskriminalitet, det vill säga vanligt förekommande brott. Av så kallade processtekniska skäl ges idag möjlighet till förundersökningsbegränsning. Detta är i praktiken nedlagda brottsutredningar. Det har på många håll uppfattats som en skyldighet att förundersökningsbegränsa snarare än en möjlighet. Det är viktigt att följa upp det regelverk och dess tillämpning som leder till att brottsutredningar läggs ner i onödan. Detta har riksdagen uppmanat regeringen att göra.

Skärpta straff för återfall

Att en person gör sig skyldig till nya brott efter en tidigare dom kan i dag beaktas i tre olika avseenden: dels genom påföljdsvalet, dels som skäl för förverkande av villkorligt medgiven frihet och dels när man bestämmer straffets längd. Enligt dagens system beaktas återfallet framför allt genom de två första alternativen. Möjligheten att därutöver skärpa straffet tillämpas i ytterst få fall. Straffskärpning på grund av återfall i brott måste bli betydligt vanligare. Vi vill därför införa en ny renodlad regel som tar sikte på straffskärpning i återfallssituationer. Återfallsskärpning bör som huvudregel ske oberoende av om villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad.

Översyn av billighetsskäl

I 29 kap. 5 § brottsbalken anges ett antal omständigheter som rätten ska beakta vid straffmätningen. Det innebär att rätten får döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet om någon av dessa omständigheter föreligger.

Vår uppfattning är att det inte bör vara skäl till lägre straff att den dömde ska utvisas ur Sverige, förlorar sitt jobb eller har skadat sig när han har utfört brottet. Den nuvarande ordningen leder till en alltför restriktiv tillämpning i straffmätningen. Det finns därför skäl att se över de så kallade billighetsskälen.

Brott mot äldre

Det finns kriminella individer och organiserade ligor som särskilt riktar in sig på att begå brott mot äldre människor. Exempel på sådan brottslighet är gärningsmän som utgett sig för att vara från hemtjänsten i syfte att råna äldre i deras hem, falska läkare som lurat äldre med erbjudande om nya mediciner och gärningsmän utklädda till hantverkare som stulit från ensamma äldre kvinnor. Därtill påpekar Brottsförebyggande rådet i en rapport att äldre personer är en särskilt sårbar grupp för vissa typer av bedrägerier. Det gäller i första hand vissa faktura- och kortbedrägerier.

Gemensamt för alla brott som begås mot äldre är att kriminella individer utnyttjar människor som typiskt sett har svårare att värja sig. Denna typ av brott riskerar att sprida otrygghet och rädsla och medföra att många äldre drar sig för att till exempel gå utanför hemmet. För att öka tryggheten hos äldre och motverka denna typ av brottslig-

het behövs flera insatser. Rättsväsendet ska se särskilt allvarligt på brott mot äldre och andra som kan ha svårt att värja sig mot brott. Riksdagen riktade 2020 ett tillkännagivande till regeringen om att rättsväsendet ska se särskilt allvarligt på brott mot äldre och andra som inte kan värja sig mot brott. Det är angeläget att regeringen snarast återkommer med förslag som kan säkerställa detta.

Öka Tullverkets befogenheter att söka efter stöldgods

Efter flera år av påtryckningar från en riksdagsmajoritet lämnade regeringen tidigare i år förslag till vissa lagändringar för att utöka Tullverkets möjligheter att ingripa mot brott. Men de lagändringar som trädde i kraft den 1 augusti är helt otillräckliga för att på ett effektivt sätt komma åt problemet med att stöldgods förs ur landet. Exempelvis ges Tullverket med den nya lagstiftningen bara rätt att ingripa mot utförsel av stöldgods i samband med andra tullkontroller. Förändringen kommer alltså bara få effekt i de situationer då Tullverket i sina ordinarie kontroller stöter på misstänkt stöldgods. Tullverket konstaterade följdriktigt i sitt remissvar att förslagen inte innebär någon ändring av myndighetens uppdrag och inte i sig föranleder att Tullverket utökar sina utförselkontroller. I samband med att propositionen riksdagsbehandlades riktade riksdagen förnyade krav på att regeringen skyndsamt ska återkomma med förslag om en ny samlad lagstiftning som ger Tullverket större befogenheter att bekämpa brott. En viktig del i en ny sådan lagstiftning är att Tullverket ges ökade möjligheter att genomföra utförselkontroller och i samband med det aktivt söka efter stöldgods. För att underlätta det bör utförsel av stöldgods göras till ett brott enligt smugglingslagen. Det är viktigt att Tullverkets befogenheter och möjligheter att söka efter stöldgods förbättras utan dröjsmål. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag som ger Tullverket ökade befogenheter att söka efter stöldgods vid gränsen.

Ökade möjligheter för polisen att publicera bilder på misstänkta gärningsmän

För att polisen ska få publicera bilder på en misstänkt i en pågående brottsutredning krävs att syftet med publiceringen är att få allmänhetens hjälp att identifiera gärningsmannen, att det är klarlagt att personen på bilden föreställer den misstänkte, att det rör sig om ett brott som inte kommer leda till ett lindrigare straff än fängelse i sex månader och att det är av synnerlig vikt för polisens fortsatta arbete. Om förundersökningen avser ett grovt brott som leder till lägst två års fängelse eller om gärningspersonen kan antas vara farlig för allmänheten eller enskilda personer kan publicering ske trots att alla krav inte är uppfyllda.

Enligt Moderaternas mening bör polisen ges bättre möjligheter att själva avgöra när övervakningsbilder på misstänkta gärningsmän ska kunna publiceras. Vi vill därför ta bort kravet på att det endast får ske för brott som kommer leda till fängelsestraff om sex månader eller mer. Det innebär exempelvis att bilder från övervakningskameror av gärningspersoner som begått stöldbrott eller misshandel kommer kunna publiceras. Vi anser vidare att kravet på att en publicering ska vara av synnerlig vikt bör mjukas upp. I likhet med dagens regler bör det dock alltid ske en proportionalitetsbedömning där det brottsutredande intresset vägs mot den personliga integriteten i det enskilda fallet.

Enklare för butiksinnehavare att dela bilder på misstänkta gärningsmän med varandra

Butiksinnehavare bör ha bättre möjligheter än idag att varna varandra om rånare och tjuvar och på så sätt förhindra systematiska och organiserade stölder. Moderaterna vill därför utreda frågan om att göra det möjligt för butiker att dela övervakningsbilder med varandra i ett internt och slutet it-system. Ett liknande system har nyligen införts i Danmark. För att dela bilderna gäller där krav på att dessa visar en eller flera misstänkta personer som har begått, eller försökt begå, grova tillgreppsbrott. Butiken ska vidare ha gjort en anmälan till polisen om gärningsmannen i fråga. Dessutom måste det finnas skäl att anta att de misstänkta gärningsmännen kommer att begå liknande brott i andra butiker.

Tillträdesförbud till butik i fler fall än idag

Den 1 mars trädde en ny lag om tillträdesförbud till butik i kraft. Lagen tar sikte på situationer där det finns risk för att en person kommer begå brott i butiken eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. När en sådan situation föreligger kan en åklagare efter ansökan från butiksägaren besluta om tillträdesförbud.

Efter några månaders tillämpning tycks det som om den nya bestämmelsen riskerar att bli tandlös. Av de 200 första ansökningarna om tillträdesförbud har 7 av 10 avslagits av åklagare. För att skydda butiken och dess anställda bör butiker ha rimliga möjligheter att porta den som befaras begå brott i butiken. Ordningen att det är åklagare som beslutar om tillträdesförbud efter ansökan från butiken är rimlig. Men kraven för att en sådan ansökan ska beviljas får inte ställas för högt om bestämmelsen om tillträdesförbud ska få avsedd effekt. Regeringen behöver därför noga följa tillämpningen av den nya lagstiftningen och vid behov återkomma till riksdagen.

För att tillträdesförbud ska kunna användas i fler fall bör även systematiska ordningsstörningar kunna ligga till grund för tillträdesförbud till butik. Utöver de negativa effekterna för kundernas trygghet och butiksanställdas arbetsmiljö kan störningarna, om de leder till att kunder skräms bort, också leda till ekonomisk skada för butiken. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag om att även risk för ordningsstörningar ska kunna föranleda tillträdesförbud till en butik.

Tillträdesförbud även till simhallar och bibliotek

Det ska alltid vara tryggt att besöka biblioteket eller simhallen. Dessvärre har rapporterna om ordningsstörningar och sexuella trakasserier i dessa miljöer varit vanliga under senare år. Brottsförebyggande rådet har kartlagt förekomsten av brott och ordningsstörningar på bibliotek och i simhallar. Kartläggningen visar att de flesta bibliotek och simhallar uppger att brott och ordningsstörningar skapar otrygghet och påverkar verksamheten negativt. För många bibliotek och simhallar handlar det om förhållandevis få och lindriga händelser. Men det finns också de anläggningar som utsätts mer frekvent och där störningarna påverkar personalens arbetsmiljö och besökarnas trivsel.

Trots att frågan är tillräckligt beredd valde regeringen att inte gå fram med förslag om tillträdesförbud till bibliotek och simhallar i samband i samband med att de gick fram med frågan om tillträdesförbud till butik.

Det är angeläget att det skapas möjlighet att besluta om tillträdesförbud även till bibliotek och simhallar för personer som orsakar ordningsstörningar eller trakasserar besökare och personal. Regeringen behöver därför återkomma till riksdagen med förslag om tillträdesförbud även gällande dessa platser.

Utvisning på grund av brott ska tillämpas i fler fall än idag

Förutsättningarna för utvisning på grund av brott har i huvudsak sett likadana ut sedan år 1994. Vi vill att dessa förutsättningar utökas. Om man kommer från ett annat land för att vistas eller bo i Sverige ska man följa lagstiftningen här. Detta ska ske inom de ramar som grundlagen och internationell rätt sätter.

I praktiken slipper många utländska medborgare som döms för grova brott, exempelvis sexualbrott och våldsbrott, utvisning på grund av sin anknytning till det svenska samhället eller familj och andra personer. Till exempel utvisas enbart 20 procent av dömda för våldtäkt som har utländskt medborgarskap och som är folkbokförda i Sverige. För grov misshandel är motsvarande andel 3 procent.

En utlänning (tredjelandsmedborgare) som döms till fängelse bör alltid även dömas till utvisning, i princip oavsett utlänningens anknytning till Sverige. Endast i de fall där utvisning inte är förenlig med Sveriges internationella förpliktelser ska utvisning underlåtas. Även i de fall att det föreligger utvisningshinder ska domstolen döma till utvisning om den tilltalade döms till ett längre fängelsestraff. Om det vid tidpunkten då fängelsestraffet avtjänats fortfarande föreligger hinder för utvisning blir en fråga för Migrationsverket att pröva.

Vad gäller särskilt EU-medborgare vill vi se en översyn av om förutsättningarna för utvisning på grund av brott kan utökas.

Lagstiftningen som avser utvisning av EU-medborgare bör ses över i syfte att sänka kraven för utvisning även för denna grupp. En sådan översyn bör omfatta en kartläggning och analys av praxis i övriga EU-länder. Den fria rörlighetens syfte är inte att underlätta för utländska medborgare att begå brott i Sverige. För EU-medborgare förutsätts, utöver de vanliga kraven för att utvisning ska kunna beslutas, också att ”det sker av hänsyn till allmän ordning och säkerhet” (8 a kap. 5 § första stycket utlänningslagen). Detta krav har sin bakgrund i det så kallade rörlighetsdirektivet från 2004.

Moderaterna ska verka för att EU-medborgare som vanemässigt begår brott i andra länder än sitt eget ska kunna utvisas och förbjudas att återvända till landet där brottet har begåtts, i betydligt större omfattning än vad som är möjligt i dag. Moderaterna vill därför ändra EU:s rörlighetsdirektiv i syfte att utvisning på grund av brott ska kunna användas oftare. På detta sätt kan den fria rörligheten för kriminella stoppas.

Center inom Europol mot stöldligor

I dag har Europol fasta center mot bland annat terrorism och cyberkriminalitet. Europol har dock inget särskilt center som har till uppgift att agera framför allt mot internationella stöldligor som systematiskt begår bland annat bostadsinbrott och andra typer av stöldbrott. Då stöldligorna är välorganiserade och aktiva i flera olika länder i Europa behövs ett samlat europeiskt grepp för att stoppa dem. Moderaterna vill därför att Europol ska etablera ett särskilt center som fokuserar på att bekämpa den gränsöver-

skridande vardagsbrottslighet som stödligorna står för. Den som begår ett brott med ett straffvärde på fängelse som huvudregel ska leda till utvisning på grund av brott, även om det inte föreligger en återfallsrisk.

Åklagare ska kunna yrka på en ny påföljd när utvisningen inte har kunnat verkställas

Om en person har begått ett brott och utvisas på grund av det brottet får han eller hon således både en påföljd för brottet och ett utvisningsbeslut. Enligt bestämmelsen i 29 kap. 5 § brottsbalken ska rätten vid straffmätningen utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta om den tilltalade förorsakas men till följd av att han eller hon på grund av brottet utvisas ur landet. Det här innebär i praktiken att personer som döms för ett brott och samtidigt döms till utvisning kan få ett kortare straff än personer som inte döms till utvisning.

Om personen som fått en strafflindring med anledning av utvisning på grund av brott sedan inte kan utvisas finns ingen möjlighet för åklagare att ompröva påföljden. När en utvisning i ett sådant fall inte kan verkställas kan det framstå som stötande eftersom det innebär att påföljden i sådana fall blir lindrigare än vad den annars skulle ha blivit. Vi vill att regeringen överväger att denna ordning ändras så att det blir möjligt för åklagare att yrka på ny påföljd, i de fall utvisningen inte har kunnat verkställas.

Överförande av straffverkställighet

Överförande av straffverkställighet innebär att ett fängelsestraff som ådömts någon i en annan stat får verkställas i Sverige, eller att en frihetsberövande dom som ådömts någon i Sverige får verkställas utomlands. I regel bygger överföringen på att den dömda är medborgare i det andra landet. Enligt Kriminalvårdens statistik uppgår antalet personer med utländskt medborgarskap som för närvarande avtjänar ett fängelsestraff längre än sex månader i Sverige till cirka 1 300 personer, varav 40 procent är från andra europeiska länder. Medborgare från Polen, Rumänien och Litauen är överrepresenterade. Ett fängelseår i Sverige kostar cirka 1,2 miljoner kronor årligen per individ. Antalet utländska medborgare som överfördes från Sverige till andra länder uppgick endast till 79 personer med fängelsepåföljd under år 2020.

Moderaterna vill att Kriminalvården ges i uppdrag att påtagligt öka antalet överföringar av fångar med utländskt medborgarskap i svenska fångelser till sina respektive hemländer. Kriminalvården ska bland annat alltid initiera ett ärende om överföring när en utländsk medborgare ska verkställa ett fängelsestraff om sex månader eller längre. I uppdraget ska också ingå att Kriminalvården i Sverige ska fördjupa samarbetet med kriminalvården i de länder vars medborgare är överrepresenterade i de svenska anstalterna i syfte att möjliggöra överföring i fler fall.

Riksdagen har vid upprepade tillfällen uppmanat regeringen att agera kring detta genom att rikta tillkännagivanden mot regeringen i frågan om att öka antalet överföranden av verkställighet.

Ellen Juntti (M)

Mikael Damsgaard (M)

Sten Bergheden (M)